

тивних можливостей, істотно зменшує ефективність впливу на трудові та тісно з ними пов'язані інші відносини [5, с. 3 – 9].

Список літератури: 1. Бабаев В. К. Советское право как логическая система. – М.: Юрид. лит., 1978. – 253 с. 2. Відомості Верховної Ради України. 3. Малєин Н. С. Правовые принципы, нормы и судебная практика // Государство и право. – 1996. – №6. – С. 12 – 16. 4. Офіційний вісник України. – 2000. – №43. – Ст. 1857. 5. Стефанік В. Правові акти управління // Право України. – 2003. – №7. – С. 3 – 9. 6. Тимчасовий регламент Кабінету Міністрів України: Затв. пост. Кабміну України від 05.06. 2000 р., №915 // Офіц. вісн. України. – 2000. – №24. – Ст. 994. 7. Урядовий кур'єр. – 2001. – №95. – С. 2.

Надійшла до редакції 08.09.2003 р.

УДК 349.3

*С.М.Прилипка, канд. юрид.наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м.Харків*

РОЛЬ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В СОЦІАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСЕЛЕННЯ

З набуттям незалежності України було розроблено і схвалено у грудні 1993 р. Верховною Радою Концепцію соціального забезпечення населення країни, яка врахувала перехід держави до ринкової економіки, оскільки механізми існуючої до цього часу системи соціального захисту вичерпали себе й зумовили негативні тенденції, а саме: зростання заборгованості по виплатах; випадки нецільового використання страхових коштів; невідповідність форм управління фондами існуючій системі формування коштів.

У процесі реформування в Україні системи соціального захисту виникають проблеми щодо: а) створення стійкої фінансової системи в разі старості, інвалідності та в інших випадках, передбачених законодавством, за рахунок страхових внесків роботодавців і застрахованих осіб; б) формування ефективної системи управління соціальним страхуванням за участю представників трьох сторін соціального партнерства; в) удосконалення системи виплат; г) встановлення дійового контролю за цільовим використанням страхових фондів. Одним із напрямків подолання їх повинна стати перш за все узгоджена й чітка діяльність Пенсійного фонду України.

А тому не випадково все більше дослідників звертають увагу на зазначені проблеми. На сучасному етапі значенню й діяльності цього фонду присвятили свої дослідження Д.Г. Александров [1, с.84-98], А.М. Бабич [2, 113-125], О.М. Белінська [3, с.55-62], М.І. Бондарук [4, с.37-68], М.О. Буянова [5, с.75-81], Є.Є. Мачульська [7, с.92-98],

Б.О. Надточій [8, с.18-45], І.М. Сирота [11, с. 98-106], А.К. Соловійов [12, с. 59-74, 79-94], Г.В.Сулейманова [13, с.17-25], А.В. Федоренко [15, с.24-26], А.М. Ягодка [18, с.72-80] та ін.

Десятиріччями пенсійне забезпечення в Україні вважалося різновидом соціальної допомоги. В його основі було переконання у тому, що держава повинна забезпечити всіх громадян пенсійними виплатами, як тільки вони досягнуть пенсійного віку. Пенсійне забезпечення здійснювалося за солідарним принципом: держава відраховувала частину заробітку з працюючих і перерозподіляла його серед людей похилого віку у виді пенсій. Однак сьогодні така солідарна система, якою вона була в останні десятиліття, не може забезпечити диференціацію розміру пенсій залежно від стажу й величини заробітку. Саме це й спонукало законодавців до її реформування, зокрема, до зміни механізму розподілу пенсійних коштів.

Сьогодні в Україні проживає майже 14 млн. пенсіонерів. Кількість працездатного населення – понад 22 млн. осіб. Якщо врахувати число реально працюючих і безробітних, з'ясується, що кількість пенсіонерів і зайнятого населення фактично наближається до співвідношення 1: 1, тобто один працюючий повинен забезпечити одного непрацюючого. Таке навантаження для них є непосильним [14, с.4].

Перехід до ринкової економіки супроводжується модернізацією всієї правової системи України. Найбільшою мірою це стосується правового регулювання фінансової системи та її центральної ланки – Держбюджету, з якого поступово виділилися позабюджетні фонди, основне місце серед яких зайняли соціальні фонди.

Позабюджетні фонди являють собою одну з ланок фінансової системи. З їх допомогою здійснюється перерозподіл національного доходу з ініціативи органів державної влади в інтересах певної категорії населення. Специфіка позабюджетних соціальних фондів – чітке закріплення за ними джерел фінансування і, як правило, суворо цільове використання коштів. Позабюджетні фонди, що існують і функціонують на даний момент в українській фінансовій системі, мають на неї величезний вплив. Особливого значення в сучасних умовах набуває діяльність Пенсійного фонду України, тому що головною метою його є забезпечення заробленого людиною рівня життєвими благами шляхом перерозподілу коштів у часі й у просторі: де громадянин не жив би, він своєю працею й минулими соціальними відрахуваннями гарантує собі відповідний прожитковий рівень у майбутньому.

Державне пенсійне страхування в Україні (яка входила до складу

Російської імперії) зародилося ще на початку ХХ ст., що сталося набагато пізніше, ніж у більшості розвинених країн. У своєму розвитку воно охопило тільки невелику частину населення, тільки вищі шари населення могли користатися ним. Однак уже після революції 1917 р. воно було практично скасовано.

Після перехідного періоду економічної нестабільності соціалістична держава почала створювати принципово нову пенсійну систему, засновану на принципах конституційно гарантованого державою пенсійного забезпечення по старості, яка була введена в 1927 р. У СРСР вона функціонувала в рамках загальної системи соціального забезпечення й соціального страхування і передбачала не тільки виплати пенсій, допомог різних видів, а й різні форми соціального, медичного, санаторно-курортного обслуговування трудящих, утримання й обслуговування старих і непрацездатних.

Відповідно до Конституції СРСР усі громадяни мали право на матеріальне забезпечення в старості, у випадку хвороби, повної чи часткової втрати непрацездатності, а також втрати годувальника. Це право реалізовувалося шляхом загального соціального забезпечення службовців і колгоспників допомогою по тимчасовій непрацездатності й виплатою за рахунок держави й колгоспів пенсій за віком, по інвалідності, в разі втрати годувальника, іншими формами матеріальної допомоги [16, с.51].

Хоча ця пенсійна система входила в так звану систему соціального страхування, вона не містила в собі економічних ознак системи державного пенсійного страхування, що найбільше наочно виражаються в його базових принципах. Однак, незважаючи на численні економічні недоліки, вона мала одну важливу перевагу – забезпечувала абсолютно всім категоріям громадян мінімально необхідний прожитковий рівень, а тому до 1990 р. носила й мала визначення – державне пенсійне забезпечення. Кошти на останнє, як і інші кошти на державне соціальне страхування, акумулювалися в його бюджеті, який, у свою чергу, входив у Державний бюджет країни. Таким чином, ця пенсійна система була заснована на консолідованій програмі фінансування виплати пенсій і цілком залежала від збалансованості Державного бюджету СРСР, а бюджет пенсійного забезпечення УССР становив його складову частину і включався в нього як по доходах, так і по витратах [10, с.80].

З огляду на відносно низькі рівні пенсійного забезпечення й досить стабільні темпи економічного розвитку розглянутого періоду потрібно відзначити збалансованість бюджету соціального страхування. У той період тільки в 1956 р. і вперше було надано дотацію з Державного

бюджету на соціальне страхування. Вона була спрямована на покриття витрат, які істотно зросли, на виплату пенсій непрацюючим пенсіонерам із числа працівників, службовців, членів їх родин у зв'язку з введенням у чинність Закону від 14 липня 1956 р. "Про державні пенсії", який значно розширив коло осіб, які мали право на одержання пенсії, і збільшив розмір пенсій, по окремих групах пенсіонерів майже вдвічі [12, с.35, 36].

Важливим етапом формування цивілізованої програми державного пенсійного страхування стала середина 60-х років, коли з 1 січня 1965 р. держава встановила право на одержання пенсій колгоспниками з настанням відповідного віку, по інвалідності або в разі втрати годувальника. Систематичне підвищення рівня пенсійного забезпечення трудящих, збільшення числа пенсіонерів обумовили зростання надходжень з Державного бюджету у фонд державного соціального страхування. Оскільки внески на соціальне страхування не покривали всіх видатків цієї системи, частка коштів, що надходили із союзного бюджету, постійно зростала, а в 80-ті роки становила близько 60% бюджету соціального страхування.

Пенсії по державному соціальному страхуванню являли собою гарантовані щомісячні грошові виплати, розмір яких, як правило, порівнювався з минулим заробітком. Залежності від події, при настанні якого надавалося пенсійне забезпечення по соціальному страхуванню, у законодавстві розглядуваного періоду виділялися пенсії за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника на загальних і пільгових умовах, за вислугу років [17, с.91].

Матеріальне забезпечення інвалідів війни, з дитинства й від народження здійснювалося за рахунок коштів союзного бюджету, бюджетів союзних республік. Військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу строкової служби мали право на пенсію у випадку інвалідності, а їхньої родини – у випадку втрати годувальника. Пенсії цим категоріям одержувачів призначалися незалежно від тривалості військової служби й попередньої роботи військовослужбовця.

Пенсійне забезпечення генералів, адміралів, офіцерів, військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу надстрокової служби і прирівняних до них осіб, а також їх родин здійснювалося в особливому порядку, встановленому Радою Міністрів СРСР за рахунок кошторису Міністерства оборони СРСР.

Пенсійне забезпечення працівників науки за умовами й розмірами відрізнялося від пенсійного забезпечення інших категорій працівників і регулювалося спеціальним Положенням про пенсійне забезпечення працівників науки, що в той же час не виключало можливості одер-

жання працівником науки або членом його родини пенсії за загальним пенсійним законодавством [19, с.20].

Частина коштів союзного бюджету передавалася у виді дотації централізованому союзному фонду соціального забезпечення колгоспників. За рахунок коштів союзного бюджету виплачувалися також персональні пенсії союзного значення, а за рахунок республіканських – республіканського значення. З місцевих бюджетів і бюджетів автономних республік виплачувалися пенсії інвалідам воєн і їхнім родинам, персональні пенсії місцевого значення, пенсії працівникам науки. У 1969 р. в країні була введена єдина система соціального страхування колгоспників. Пенсійне забезпечення членів колгоспів здійснювалося безпосередньо з Централізованого союзного фонду соціального забезпечення колгоспників, що формувався за рахунок відрахувань колгоспів від сум їх валового доходу і щорічних асигнувань із державного бюджету [12, с.113-117].

Усі ці елементи пенсійної системи наочно показують наявність серйозних методичних і практичних проблем, що досягли свого апогею наприкінці 80-х років, коли стало очевидно, що діюча система не в змозі справлятися з покладеними на неї функціями.

Головною проблемою будь-якої пенсійної системи традиційно є незбалансованість доходної і видаткової частин пенсійного бюджету. Фінансово-ресурсна забезпеченість виплати пенсій до середини 80-их років знизилася настільки, що для проведення чергового незначного підвищення розміру пенсії треба було залучати додаткові кошти. Підвищення тарифів внесків на соціальне страхування в 1982 р. скоротило розрив між рівнем формування доходної частини і потребами видаткової частини бюджету соціального страхування до коефіцієнта 0,57. Однак уже в 1989 р. це співвідношення знову знизилося до гранично припустимого показника 0,51. Таким чином, навіть у результаті підвищення розміру відрахувань на соціальне страхування не вдалося ліквідувати дефіцитність пенсійного бюджету [12, с.40].

Розвиток пенсійної системи до початку радикальних ринкових реформ 1990 р. свідчить про нагромадження в ній чисельних економічних і соціальних проблем, що могли бути вирішені тільки шляхом кардинальних змін усієї пенсійної системи України на базі формування і зміцнення страхових принципів з урахуванням вимог включення бюджету Пенсійного фонду в бюджетно-фінансову систему країни. Масштабність і глибина ринкових перетворень в економіці зажадали застосування принципово нових економічних і правових засад у сфері пенсійного забезпечення. Передбачалося, що з проведенням пенсійної реформи повинно бути вирішене основне питання соціальної політики

держави – значний підйом і стабілізація матеріального становища пенсіонерів, а також різке скорочення чисельності малозабезпечених громадян. З цією метою в 1990 р. було прийнято Закон СРСР “Про пенсійне забезпечення громадян СРСР” [6; 1991.-№ 3.-Ст. 22].

Однак уже 5 листопада 1991 р. було прийнято Закон України “Про пенсійне забезпечення” [6;1992. – №3. – Ст.10] (з наступними численними доповненнями), який у той же час привніс значні зміни у правові основи функціонування пенсійної системи.

Указаний нормативний акт став першим Законом, у якому пенсійне страхування було виділено в автономну систему, послідовно й досить чітко проведені в життя загальноновизнані принципи обов'язкового державного пенсійного страхування. Одночасно на законодавчому рівні були визначені умови формування державного Пенсійного фонду. Найважливішою умовою у взаєминах Пенсійного фонду й Державного бюджету була повна відмова від бюджетних дотацій. Розвиток власних джерел фінансування повинно було досягатися поліпшенням збору страхових внесків на зазначені цілі.

У частині організаційної структури керування діяльністю по призначенню й виплаті державних пенсій збережено колишню систему – через державні органи соціального забезпечення населення (зараз – органи соціального захисту населення) [19, с.20].

Починаючи з 1991 р. основне фінансове навантаження пенсійного забезпечення несуть роботодавці – близько 90 % усіх витрат. У результаті роль і функції всіх суб'єктів пенсійних відносин кардинально змінилися, однак зовсім не зазнала змін розподільна функція системи. Розмір пенсій не залежить від обсягу страхових платежів, а так звана “зрівнялівка” не тільки збереглася, а й придбала ще більші масштаби.

Пенсійний фонд України було створено на базі Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР постановою Кабінету Міністрів від 28 січня 1993 р., № 39 “Про створення Пенсійного фонду України” з метою державного керування фінансами пенсійного забезпечення в Україні. Він є самостійною фінансово-кредитною установою, що здійснює свою діяльність згідно з законодавством України. Кошти Фонду не входять до складу бюджетів, інших фондів і вилученню не підлягають.

До основних завдань Пенсійного фонду України входять: а) цільовий збір та акумуляція страхових внесків, а також фінансування витрат відповідно до призначення Пенсійного фонду; б) контроль за своєчасним і повним надходженням у Фонд страхових внесків, а також за правильними й раціональними витратами його коштів; в) міждержавне й міжнародне співробітництво України з пи-

тань, що належать до компетенції Фонду; г) участь у розробці й реалізації у встановленому законом порядку міждержавних і міжнародних договорів та угод з питань пенсій і допомог.

Пенсійний фонд, будучи важливою ланкою фінансової системи держави, має низку особливостей, а саме: а) сувора цільова спрямованість коштів; б) кошти фонду використовуються для фінансування державних витрат, не включених у бюджет; в) Фонд формується в основному за рахунок обов'язкових відрахувань юридичних і фізичних осіб; г) його грошові ресурси знаходяться в державній власності і не входять до складу бюджетів, а також інших фондів і не підлягають вилученню на які-небудь цілі, не передбачені законодавством; д) витрата коштів з Фонду здійснюється за розпорядженням спеціально уповноваженого органа – його правління.

Керівництво Пенсійного фонду здійснює правління та його постійно діючий орган – виконавча дирекція.

Пенсійний фонд є самостійним фінансово-кредитною установою. Однак ця самостійність має свої особливості й істотно відрізняється від економічної та фінансової самостійності державних, акціонерних, кооперативних, часток підприємств та організацій. Як уже було зазначено, Пенсійний фонд організовує мобілізацію й використання коштів фонду в розмірах і в цілях, регламентованих державою. Держава також визначає рівень страхових платежів, приймає рішення про зміни структури й розмірів грошових соціальних виплат.

Таким чином, результатом десятилітнього розвитку Пенсійного фонду України є створення достатньо міцної системи пенсійного забезпечення населення, при якій важливим завданням займається не апарат управління державою з коштів Державного бюджету, а спеціально створений для цього державний інститут, який використовує тільки власні кошти, що не входять в жоден бюджет. При цій системі пенсійного забезпечення збираються статистичні дані, необхідні для подальшого розвитку пенсійної справи й обов'язкові при прогнозуванні необхідних коштів для забезпечення людей, які потребують соціального захисту.

Матеріальним джерелом будь-якого позабюджетного фонду (в тому числі і Пенсійного) є національний доход. Переважна частина фондів створюється в процесі перерозподілу останнього. Основними методами мобілізації національного доходу в процесі його перерозподілу при формуванні фондів є спеціальні податки і збори, кошти з бюджету й позики.

9 липня 2003 р. відбулася знакова подія в новітній історії Української держави, вплив якої на соціально-економічний розвиток

країни важко переоцінити: Верховною Радою України було схвалено базові закони реформування системи пенсійного забезпечення України – “Про загальнообов’язкове пенсійне страхування” та “Про недержавне пенсійне забезпечення”. [9; – 2003. – № 33. – Ст.1738].

Це рішення парламенту остаточно сформувало правову базу нової системи і фактично дало старт повномасштабній пенсійній реформі. Зазначеними законами, які наберуть чинності з 1 січня 2004 р. детально регламентуються правові засади функціонування нової системи пенсійного забезпечення, що матиме трирівневу структуру: перший рівень – реформована солідарна система, побудована на принципах соціального страхування і солідарності поколінь; другий – обов’язкова накопичувальна пенсійна система. Кошти останньої інвестуватимуть за спеціальними правилами з метою отримання інвестиційного доходу на користь майбутніх пенсіонерів; накопичені кошти належатимуть застрахованим особам, використовуватимуться для здійснення їм пенсійних виплат, успадковуватимуться спадкоємцями; третій рівень – система добровільного пенсійного забезпечення.

Початок повномасштабної реформи буде пов’язано в першу чергу з чіткою діяльністю Пенсійного фонду України, з серйозною підготовкою щодо організації перерахунків пенсій згідно з новим Законом та здійснення ретельної роботи по призначенню нових пенсій. Крім того, необхідно буде забезпечити максимальну повноту збирання пенсійних внесків, точність планування й використання бюджету Фонду.

На сучасному стані немає наукових розробок стосовно правового статусу Пенсійного фонду й перспектив його розвитку. В основному незначні дослідження обмежуються переліком законодавчо визначених функцій, цілей і завдань цього позабюджетного фонду. Так, І.М. Сирота визначає Пенсійний фонд як центральний орган державної виконавчої влади й обмежує його діяльність акумуляцією страхових внесків щодо пенсійного страхування й виплати пенсій пенсіонерам [11, с.30-34]. Такої точки зору дотримується також М.І. Бондарук, наголошуючи, що основна функція Пенсійного Фонду – призначення, виплата пенсій і контроль за надходженням збору на загальнообов’язкове пенсійне страхування [4, с.131-135].

Реформування національної системи соціального забезпечення населення розпочалося на підставі Концепції соціального забезпечення населення України, схваленої Верховною Радою 21 грудня 1993 р. Розвитком цієї Концепції стали Основи законодавства України про загальнообов’язкове державне соціальне страхування (1998р.), які відповідно до Конституції визначають принципи і правові, фінансові й

організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні, що визначає такі його види: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності й витратами, зумовленими народженням і похованням; медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; інші види страхування, передбачені законодавством. При цьому кожний вид обов'язкового державного соціального страхування передбачає створення окремого централізованого фонду з відділеннями в кожному районі. Фактично створюється ще п'ять відомств із громіздкою структурою [6; 1994. – № 6. – Ст.36].

Втілення в життя всеохоплюючої реформи соціального захисту повинно передбачати злагоджене управління фінансами й чітку організацію виплат і фінансування послуг. Щоб уникнути громіздкої фінансової структури, необхідно створити єдиний центральний Національний фонд соціального страхування, який у своєму складі мав би всі відділення із загальнообов'язкового соціального страхування (пенсійного, медичного, від безробіття, у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням). При цьому такий фонд можна створити на базі Пенсійного фонду України.

Цей Фонд візьме на себе всю відповідальність за збирання загальнообов'язкових страхових внесків із соціального страхування і розподіл їх між усіма відділеннями згідно з чинним законодавством, нести відповідальність за посилення контролю за збирання внесків відповідно до поставлених завдань, відповідатиме за розробку політики щодо соціального захисту й нести відповідальність за її реалізацію. Такий підхід дозволить значно зменшити адміністративні витрати і направити додаткові кошти на реформування системи соціального захисту населення України.

Національний фонд соціального страхування матиме змогу створювати резервний фонд, за допомогою якого у разі потреби можна буде здійснювати дотацію різним відділенням Фонду.

Список літератури: 1. Александров Д.Г. Пенсионная система в России: состояние, проблемы, перспективы. – С-Пб.: Спб ун-т, 2000. – 199 с. 2. Бабич А.М., Егоров Е.Н., Жильцов Е.Н. Экономика социального страхования. – М.: ТЕИС, 1998.- 189 с. 3. Белінська О. Пенсійна реформа – сьогодні ми будемо підмурівок майбутньої споруди // 36. наук. пр. Укр. акад. держ. управління при Президентові України. – Вип. 2. – К.: С.55- 62. 4. Бондарук М.І. Соціальне страхування в Україні: правові аспекти становлення та розвитку. – Чернівці: Рута, 2002. – 247 с. 5. Буянова М.О., Кобзева С.И., Кондратьева З.А. Право социального обеспечения: Учеб. пособие. – М.: Юристъ, 2001. – 814

с. 6. Відомості Верховної Ради України. 7. Мачульская О.Е., Горбачева Ж.А. Право социального обеспечения: Учеб. пособие. – М.: Кн. мир, 2000. – 293 с. 8. Надточій Б.О. Пенсійна реформа у запитаннях і відповідях // Вісн. пенсійного фонду України. -2003. – № 4. – С.15-20. 9. Офіційний вісник України 2003. 10. Романовский М.В. Бюджетная система Российской Федерации: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 510 с. 11. Сирота І.М. Право Пенсійного забезпечення в Україні. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 432 с. 12. Соловьев А.К. Проблемы развития системы государственного пенсионного страхования в условиях переходной экономики // Вестн. Пенсионного фонда России. – 1999. – №2. – С. 31- 48. 13. Сулейманова Г.В. Социальное обеспечение и социальное страхование. – М.: Контур, 1998. – 368 с. 14. Табачник Д.В. Успішний старт України в пенсійному забезпеченні громадян // Пенс. кур'єр: Спецвипуск. – 2003. – Липень. – С. 7-11. 15. Федоренко А.В. Правові, економічні та організаційні передумови ефективного управління пенсійними активами. // Актуал. питання пенс. реформування. – К.: 2002. – С.24-39. 16. Финансы: Учеб. Пособие / Под ред. А.М. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 336 с. 17. Финансы: Учебник // Под ред. В.М. Родионовой – М.: Финансы и статистика. – 1993. 18. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 212с. 19. Якушев Л.П. О мировом опыте и национальных особенностях российской пенсионной системы // Пенсия. – 1998. - № 3. - С. 18-20.

Надійшла до редакції 08.09.2003 р.

УДК 349.6

*А.В. Анисимова, канд. юрид. наук, доцент
Национальная юридическая академия Украины
имени Ярослава Мудрого, г. Харьков*

ПРИНЦИПЫ ЕСТЕСТВЕННОГО ПРАВА В ЭКОЛОГИИ

Актуальность исследования принципов естественного права в экологии обусловлена тем, что право не ограничивается только позитивистско-нормативистским его восприятием и толкованием. В настоящее время оно рассматривается как сложное и неоднообразное явление, пронизанное общими идеями, которые связывают его с социальной, политической, экономической и духовной жизнью. Правовой принцип может проявляться и действовать как правовая идея, ценность за пределами норм экологического права в правосознании. “Правопонимание в нашей стране все заметнее переходит на позиции интегративной школы, рецептируя достояние “классического” и “возрожденного” естественного права, социологической юриспруденции” [12, с. 1].

Цель данной статьи – анализ, всестороннее и комплексное исследование принципов естественного экологического права, которые характеризуют не только его сущность, но и содержание, отражают его внутреннее строение, статику, весь процесс его применения (динамику). Эти принципы оказывают воздействие на всю процедуру подготовки нормативных актов в сфере экологического права, их